

ŽANETA ČĖSNIENĖ

Klaipėdos universitetas

INTRALINGVISTINIO VERTIMO SAMPRATA IR JOS EVOLIUCIJA TEISINIAME DISKURSE

The Concept of Intralingual Translation and its Evolution
in the Legal Discourse

SUMMARY

Based on the insights of Lithuanian and foreign authors and the analysis of the development of translation theory and practice, the paper discusses the essence of intralingual translation with the major focus on the occurrence of intralingual translation in legal discourse. To this end, a theoretical survey of the concept of intralingual translation is carried out. Moreover, the paper analyses the evolution of the concept of translation, starting with the analysis of the kinds of translation presented by R. Jakobson in 1959 and finishing with the most recent developments of the concept in focus. The focus is on the differences between the intralingual translation strategies specific to the legal discourse – ease and simplification. These differences highlight the occurrence of new trends in translation theory and practice, i. e. transition from complex means of expression to simpler ones, typical to the consumer-oriented popularized texts. And such “popularization” of texts is often performed by applying the intralingual translation concept and respective translation strategies.

SANTRAUKA

Straipsnyje, remiantis Lietuvos ir užsienio autoriais ir vertimo teorijos bei praktikos raidos analize, aptariama intralingvistinio vertimo esmė akcentuojant intralingvistinio vertimo raišką teisiniame diskurse. Apžvelgiama intralingvistinio vertimo samprata, analizuojama jos evoliucija nuo R. Jakobsono pateiktos vertimo rūšių klasifikacijos 1995 m. iki šių dienų. Taikant aprašomąjį, lyginamąjį, analizės ir sintezės metodus, darbe aptariama intralingvistinio vertimo svarba formuluojant bendrąją vertimo koncepciją bei jos reikšmė teisiniame diskurse. Analizuojamas skirtumas tarp teisiniam diskursui būdingų intralingvistinio vertimo strategijų – palengvinimo ir supaprastinimo, kurios išryškina naujas vertimo teorijos ir praktikos tendencijas – perėjimą nuo sudėtingų kalbos raiškos priemonių prie paprastesnių, būdingų į vartotoją orientuotiems populiariuosiems tekstams. Toks teksto „populiarinimas“ dažniausiai atliekamas taikant intralingvistinio vertimo sampratą ir atitinkamas vertimo strategijas.

RAKTAŽODŽIAI: intralingvistinis vertimas, teisinis diskursas, supaprastinimas, palengvinimas.

KEY WORDS: intralingual translation, legal discourse, simplification, easification.

INTRALINGVISTINIO VERTIMO SAMPRATOS RAIDA

Dažnai cituojamas XX a. rusų-amerikiečių semiotikas R. Jakobsonas išskyrė tris vertimo rūšis: *intralingvistinį* vertimą (arba parafrazavimą), t. y. vienų kalbos ženklų perteikimą kitais tos pačios kalbos ženklais; *interlingvistinį* vertimą, t. y. vienos kalbos ženklų perteikimą kitos kalbos ženklais; *intersemiotinį* (arba transmutaciją), t. y. kalbos ženklų perteikimą nekalbiniais ženklais¹. Tačiau ilgainiui šis jo skirstymas buvo sukritikuotas kai kurių vertimo teoretikų.

G. Toury² pirmiausia metė iššūkį R. Jakobsono klasifikavimui į tris, o ne į keturias vertimo rūšis, nes šiame sąrašė pasigedo ir intrasemiotinio vertimo.

J. Derrida³ įžvalgiai pažymėjo, kad jei intralingvistinis vertimas yra vertimo forma, tada R. Jakobsonas, įvardydamas vertimo rūšis, tuo pačiu pateikė ir jų pavadinimų intralingvistinius vertimus (intralingvistinis vertimas = parafrazavimas, angl. *rewording*, intersemiotinis vertimas = transmutacija, angl. *transmutation*). Tačiau interlingvistinio vertimo sąvokos R. Jakobsonas neišverčia, bet įvardija kaip *translation proper* – tikrąjį vertimą, taip tarsi implikuodamas, kad kitos vertimo rūšys nėra „tikrasis“ vertimas, todėl lyg ir neturėtų būti vertinamos kaip lygiavertės vertimo rūšys.

Vis dėlto dauguma teoretikų pripažįsta, kad R. Jakobsono vertimo rūšių klasifikacija yra svarbi ir reikšminga vertimo mokslo raidoje. Pavyzdžiui, Th. Hermansas, žvelgdamas į tokią R. Jakobsono pateiktą klasifikaciją iš semiotikos mokslo perspektyvos, teigia, kad ženklų sistemos požiūriu nėra nė menkiausias priežasties, dėl kurios interlingvistinis

vertimas negalėtų būti analizuojamas greta intralingvistinio ir intersemiotinio vertimo formų⁴.

Kitas semiotikos mokslo atstovas italias U. Eco taip pat pritaria R. Jakobsono vertimo rūšių klasifikacijai, kuri implikuoja, kad bet koks vertimas pirmiausia yra interpretavimas. Tačiau U. Eco pabrėžia, kad vertimas – tai ne dviejų kalbų lyginimas, bet teksto *interpretavimas*, kūrimas dviem skirtingomis kalbomis, o tai jau susiję su perėjimu (angl. *shift*) iš vienos kultūros į kitą⁵.

Panašiai mąstė ir I. Even-Zoharas⁶, analizavęs semiotinę perkėlimo (angl. *transfer*) sąvoką, apimančią tris R. Jakobsono vertimo rūšis, akcentuodamas teksto perkėlimą iš vienos kultūrinės terpės į kitą.

Intralingvistinio vertimo samprata išryškėja ir P. Schmitto pateiktame kultūros apibrėžime. Pasak jo, kadangi specialistai ir nespecialistai atstovauja skirtingoms mikrokultūroms⁷, specialistams skirtos informacijos adaptavimas nespecialistams gali būti laikomas *tarpkultūriiniu perkėlimu*. O jei šią sampratą analizuotume vertimo kontekste, tai tokį adaptavimą galėtume laikyti ir intralingvistine adaptacija.

Šiame kontekste austrų tyrėja S. Gopherich pateikia ir tekstų *optimizavimo*⁸ sąvoką kaip (prastai) parašytų tekstų koregavimą, performulavimą siekiant juos labiau orientuoti į tikslą (gr. *skopos*). Pagal apibrėžimą teksto optimizavimo objektas yra tekstai, skirti konkrečiai auditorijai ir konkrečiam tikslui, kurie negali tobulai atlikti numatytos funkcijos. Tokiam tekstų optimizavimui taikomos

priemonės gali nesiskirti nuo tų, kurios taikomos, pavyzdžiui, populiarinimui, o tai, remiantis anksčiau minėta P. Schmitto kultūros samprata, vadinama tarpkultūrinio perkėlimu, t. y. vertimu. S. Gopherich nuomone, tekstų (ir vertimų) optimizavimas neturėtų būti eliminuotas iš vertimo sąvokos, kurią tyrėja apibrėžia kaip teksto „perkėlimą“ (angl. *transfer*), nepriklausomai nuo to, ar tas perkėlimas vyksta iš vienos kalbos į kitą, ar toje pačioje kalboje tik adaptuojant kitai toje pačioje nacionalinėje kultūroje egzistuojančiai auditorijai⁹.

Remiantis prancūzų filosofo G. Steinerio¹⁰ įžvalgomis, vertimas yra *komunikacija*, o suprasti – tai reiškia versti. G. Steinerio supratimu, vertimo teorija – tai teorija apie pačios kalbos veikimą, ir kaip tokia ji apima visas tris R. Jakobsono vertimo rūšis. G. Steineris taip pat sutinka su U. Eco įžvalgomis, kad bet koks komunikacijos aktas – skaitymas, klausymas – apima interpretaciją. O tai galima įrodyti jau vien tuo, kad nėra dviejų žmonių, identiška kalbančių ta pačia kalba¹¹. G. Steineris pritaria ir R. Jakobsonui teigdamas, kad iššūkių (pvz., sinonimikos), su kuriais susiduriame intralingvistiniame vertime, panašūs į ekvivalentiškumo iššūkius, išskylančius interlingvistiniame vertime¹². Absoliutūs sinonimai, kaip ir visiškai ekvivalentiškumas, yra praktiškai neįmanomi. Ši problema aktuali ne tik interlingvistiniame, bet ir intralingvistiniame vertime, nes parafrazuojant neišvengiamai galime pateikti tik apytikrą vertimą¹³.

Iš pateiktų pavyzdžių matyti, kad vertimo samprata iki šiol neturi aiškaus apibrėžtumo ir gali būti analizuojama iš

įvairių perspektyvų. Dar ir šiandien ne visi lingvistai ir vertėjai sutinka su platesniu vertimo apibrėžimu, kurį lėmė išsiplėtęs vertimo objektas. Pavyzdžiui, P. Newmarko pateiktas vertimo apibrėžimas nepalieka galimybės keisti vertimo tikslo – *skopos*, nepalieka galimybės ir intralingvistiniam vertimui. P. Newmarko vertimo samprata apsiriboja tik tuo, ką R. Jakobsonas įvardijo kaip *translation proper* – inerlingvistiniu vertimu. Kaip teigia anglų mokslininkė M. Snell-Hornby¹⁴, P. Newmarko apibrėžimo prototipas yra statiškas, o toks jis ne visada gali atspindėti šiandienos besikeičiančią vertimo realybę.

Tačiau nemaža dalis lingvistų teigia, kad šiandien vertimo realybė pranoksta interlingvistinį vertimą (Snell-Hornby, Schäffner, Baker ir kt.), ir dabar vis didesnė akademinė vertėjų bendruomenė sutinka, kad vertėjo atsakomybė yra gerokai didesnė, nei apima tradicinė vertimo samprata¹⁵.

Tam pritaria ir danų tyrėja K. K. Zethsen. Remdamasi R. Jakobsono, G. Toury vertimo apibrėžimais¹⁶ ir L. Wittgensteino kategorizavimo idėja¹⁷, K. K. Zethsen pateikia atvirą vertimo apibrėžimą, pagal kurį vertimas suprantamas kaip originalo teksto perkėlimas (pateikiant naują produktą kita kalba, kitu stiliumi ar kitoje terpėje), pagrįstas originalo ir vertimo tekstų esminiu panašumu, o tekstų santykis, remiantis K. K. Zethsen vertimo samprata, gali būti įvairių formų ir neapsiriboja ekvivalentiškumo koncepcija, bet veikiau grindžiamas vertimo teksto tikslu – *skopos*¹⁸.

K. K. Zethsen pabrėžia, kad šiandien vis daugiau aprėpia intralingvistinio vertimo sąvoka, pradedant atnaujintomis

senujų ar religinių tekstų versijomis, adaptacijomis vaikams, britiškų tekstų lokalizavimu amerikiečiams ir baigiant informacinių vaistų lapelių, techninių prietaisų vartotojų vadovų ar teisinių dokumentų pritaikymu plačiosios visuomenės poreikiams¹⁹.

Visa tai rodo, kad plečiantis vertimo sąvokai ir į ją įtraukiant vis daugiau intralingvistinio vertimo aspektų, laimi vertimo teorija apskritai, o siauras vertimo apibrėžimas yra nebepajėgus atskleisti viso vertimo sampratos turinio sudėtingumo.

INTRALINGVISTINIO VERTIMO SAMPRATOS RAIŠKA LIETUVOJE

Apžvelgiant vertimo situaciją Lietuvoje matyti, kad vertimo, juolab intralingvistinio vertimo rūšies tyrinėjimų Lietuvoje praktiškai nėra. Vienas pirmųjų mūsų krašto vertimo tyrinėtojų K. J. Ambrasas-Sasnava pažymėjo, kad pragmatiniu požiūriu originalo tekstas yra „adaptuojamas: daromos kai kurios pataisos, papildymai, pakeitimai.“²⁰ Šios pataisos atsiranda atsižvelgiant į sociokultūrinius, psichologinius, etninius, ekonominius ir kitus skirtumus, susidariusius tarp originalo ir vertimo kalbos teksto recipientų. Peradresuodamas tekstą „skaitytojui, neretai skirtingo išsilavinimo, kultūrinio lygio ir gyvenančiam kitokiomis ekonominėmis ir geografinėmis sąlygomis, darydamas atitinkamas pataisas, susijusias su [...] semantiniais skirtumais, vertėjas stengiasi rasti ne pirmus pasitaikančius prasminius ekvivalentus [...], o tuos funkcinis atitikmenis, galinčius [...] sukelti reakciją, panašią į tą, kurią sukeltų pranešimas, skaitomas originalo kalba“²¹, taip vertimo procese sugretindamas ne vien dvi kalbos struktūras, bet ir skirtingas kultūras.

Negana to, K. J. Ambrasas-Sasnava pažymi, kad „pragmatinė adaptacija negali būti tokia pat visų žanrų ir stilių tekstams.“²² Taip yra todėl, kad žanras,

nors formaliai apibrėžiamas ir klasifikuojamas, nėra statiška forma. Kalbant apie intralingvistinį vertimą bendra nusistovėjusi žanro tvarka, forma ir jos realizacija dviejuose kalbose gali smarkiai skirtis (pvz., adaptuotos santraukos atveju), todėl gali būti sudėtinga nustatyti bendrus struktūrinius bruožus, kuriuos reikia realizuoti, o juos nustačius, ir būdus, kuriais tą realizaciją būtų galima efektyviai ir ekonomiškai užtikrinti²³.

Taigi K. J. Ambraso-Sasnavos pastabos, regis, atveria galimybę rasti plačiai vertimo sampratai. Kita vertus, analizuodamas vertimo raidą Lietuvoje, K. J. Ambrasas-Sasnava teigia, kad XX a. 3-4-ajame dešimtmeciais Lietuvoje vertimo kokybė buvo itin prasta. Vertėjai verčiamus veikalus trumpino, kupiūravo. Ir tai „anais laikais [...] neatrodė skandalas.“²⁴ Nors ir suprasdamas, kad vertėjas, atsižvelgdamas į pragmatinį vertimo poreikį, gali verčiamą tekstą keisti „atpasakojimu, referatu ar kitu originalo turinio perteikimo būdu“²⁵, K. J. Ambrasas-Sasnava kritiškai žiūri į tokį vertimo principų nepaisymą, prieštarauja tam, kad „kaip nori, taip su vertimu gali elgtis.“²⁶ Tai rodo, kad K. Ambraso-Sasnavos vertimo samprata vis dėlto prilygo tik vertimo kaip *translation proper* sampratai, t. y. in-

terlingvistiniam vertimui. Tačiau nors tokie teksto pertvarkymai nebuvo siejami su intralingvistiniu vertimu, galima teigti, kad XIX–XX a. Lietuvoje jau buvo taikomos strategijos ir metodai, būdingi intralingvistiniam vertimui, nes, kaip pasakytų prancūzų filosofas P. Ricoeuras, mes visada turime galimybę pasakyti tą patį kitaip, pavyzdžiui, apibūdinti žodį tos pačios kalbos ištekliais, pateikti žodžio definiciją ar parinkti artimą jam sinonimą, netgi kalbėdami daryti patikslinimus (pvz., *kitaip tariant, paprastai kalbant, tiksliau sakant* ir pan.)²⁷, o visa tai jau priskirtina intralingvistinio vertimo sampratos turiniui.

Vis dėlto šių dienų vertimo tyrinėtojai Lietuvoje vertimą supranta gerokai plačiau. A. Leonavičienė nurodo, kad pradžioje vertimas buvo tyrinėjamas remiantis tik „originalo ir vertimo tekstų opozicijos idėja.“²⁸ Tačiau vėliau, kaip aiškina chrestomatiniame O. Armalytės ir L. Pažūsiso veikle *Vertimo teorijos pradžmėnys*, vertimo sampratai evoliucionuojant išryškėjo perėjimas nuo vertimo kaip kalbos ženklų perkėlimo iš kalbos į kalbą prie vertimo kaip proceso, o vertimo vienetu ilgainiui imta laikyti ne žodį ar sakinį, bet visą tekstą, vertime išsaugant jo invariantą²⁹. Ir galiausiai

šiandienos „teorinėje vertimo paradigmoje tekstų santykio problema virto sisteminių kontekstų (kultūrinių, religinių, socialinių ir kt.) ir tarpsisteminių ryšių nagrinėjimu.“³⁰

Keičiantis vertimo vienetui ir objektui, pastaruoju metu Lietuvoje ir visame pasaulyje ryškėja „vartotojo svarbos, adresato sureikšminimo“ tendencija, kai „dirbtinai sukurtas asmeninio ryšio, artumo su adresatu simuliacija [...] paveikė vertimo praktiką, teorines vertimo nuostatas: tekstai pradėti laikyti *preke, visuomenės vartojamu produktu*.“³¹ Atsižvelgus į komunikacinę tikslą, teksto funkciją, kontekstą, susidarė sąlygos vertimo tekstų *adaptacijai*³² – būdingai intralingvistinio vertimo strategijai, bei *lokalizacijai*³³ – pastaruoju metu pretenduojančiai į atskirą vertimo rūšį ir į naują vertimo studijų atšaką³⁴. Vis dėlto pastarąją strategiją, įgyvendinamą tos pačios kalbos ištekliais, pateikiant skirtingas to paties teksto versijas, pritaikytas skirtingai kultūrinei terpei, K. K. Zethsen siūlo traktuoti kaip intralingvistinio vertimo strategiją³⁵.

Dar dvi vertimo strategijos, siejamos su intralingvistiniu vertimu ir ypač būdingos teisiniams tekstams, yra palengvinimas ir suprastinimas.

PALENGVINIMAS IR SUPRASTINIMAS TEISINIAME DISKURSE

Šios dvi vertimo strategijos Lietuvoje dar netyrinėtos, tačiau užsienio tyrinėtojai tokių tyrinėjimų jau yra atlikę.

Kaip parodė vertimo sampratos analizė, vertimas yra neatsiejamas nuo interpretacijos kaip vertimo intencijos (U. Eco, G. Steineris ir kt.) ir tekstų pritaikymo konkrečios auditorijos poreikiams (S. Gopferich, K. K. Zethsen ir kt.).

Kalbėdamas apie specialių tekstų pritaikymą, adaptavimą, V. K. Bhatia aiškiai atskiria *palengvinimo* (angl. *easification*) ir *suprastinimo* (angl. *simplification*) sąvokas: pirmąją apibrėžia kaip procesą, kuriuo

palengvinimo (angl. *easification*) ir suprastinimo (angl. *simplification*) sąvokas: pirmąją apibrėžia kaip procesą, kuriuo

tekstas-žanras pritaikomas numanomam vartotojui neaukojant jo bendrojo integralumo³⁶. O antroji sąvoka aiškinama kaip teksto suprastinimas atsižvelgiant į eilinių vartotojų – nespecialistų – auditorijos poreikius³⁷.

Viena svarbiausių palengvinimo procedūrų, būdingų teisinėje kalboje, yra kognityvinių struktūrų paaiškinimai (pvz., teksto koncepcijų žemėlapių sudarymas), kurie dažnai leidžia sumažinti pateikiamos informacijos krūvį įvairiose teisinio teksto sintaksės vietose. Palengvinimas yra efektyvi intralingvistinio vertimo tikslus realizuojanti priemonė. Ši strategija dažniausiai taikoma siekiant palengvinti komunikaciją tarp tos pačios profesijos atstovų.

Tačiau teisinius tekstus skaito, interpretuoja ir verčia ne vien teisininkai. Dažnai su teisiniais tekstais susiduria

ir žmonės, nieko bendra neturintys su teisininko profesija (neretai ir vertėjai). Vis dėlto, kaip teigia B. A. Garner³⁸, net ir patiems teisinės profesijos atstovams teisinis žargonas dažnai kelia sunkumų. Todėl tokios strategijos kaip *palengvinimas* – pritaikymas specialistų auditorijai ir *suprastinimas* – nespecialistų auditorijai padeda užtikrinti geresnę komunikaciją tarp atitinkamų mikrokultūrų. Vadinasi, verčiant būtina nustatyti, kokiam mikrokultūrai (auditorijai) yra skirtas vertimas – specialistų ar nespecialistų. O nustačius tikslingą auditoriją, atsižvelgiant į komunikacinę teksto tikslą, nustatyti, kaip parašyti „lengvesnį“ variantą specialistų auditorijai arba kaip „suprastinti“ teksto turinį nespecialistų auditorijai, kuriai svarbu tik sužinoti, kas sudaro konkretaus dokumento turinį³⁹.

TEISINIŲ TEKSTŲ INTRALINGVISTINIS VERTIMAS ŠIANDIEN

Verčiant teisinius tekstus reikia gebėti taikyti strategijas konstruojant ir interpretuojant teisinio diskurso žanrus, vadinasi, kaip teigia V. K. Bhatia, gebėti susidoroti su sudėtinga teisinių tekstų sintakse; susidoroti su pernelyg dideliu informacijos krūviu teisinio turinio sakinuose; naudoti teksto koncepcijų žemėlapių sudarymo priemones sudėtingoms jungtims išreikšti; atskirti komunikacinius tikslus tarp dviejų teisinio teksto variantų (t. y. palengvinimo ir suprastinimo)⁴⁰. Turint šias kompetencijas ir gebėjimus, galima užtikrinti kokybišką teisinio teksto vertimą tiek interlingvistiniu, tiek intralingvistiniu aspektu.

Vis dėlto kai kuriems tyrėjams kyla abejonių dėl teisės dokumentų intralin-

gvistinio vertimo taikant suprastinimo strategiją. Kadangi suprastinimas gali lemti tam tikrų reikšmės niuansų praradimą, teisiniuose tekstuose, kai bet kokie reikšmės niuansai gali darytą įtaką tikslumui, ši vertimo strategija nerekomenduojama⁴¹. Kita vertus, jei vertimo tikslumą vertintume *skopos* vertimo teorijos⁴² aspektu, atsižvelgdami į adresato poreikį, vertimo tikslą, funkcijas ir kontekstą, tuomet galėtume sakyti, kad teisinio teksto intralingvistinis vertimas taikant suprastinimo strategiją adresatui bus aiškesnis, vadinasi, ir tikslesnis.

Intralingvistinio vertimo problematika pastaruoju metu ypač išryškėjo suprastintos kalbos (angl. *plain language*)⁴³ kontekste, nes, plintant vartotojiškam

požiūriui į vertimą, vis garsiau prabylama apie viešųjų institucijų teikiamos informacijos priartinimą prie žmogaus poreikių. Kalbos suprastinimo idėją palaiko Asprey, Schneiderei, Garner, Mattilla ir kt., kurie nedviprasmiškai teigia, kad teisinės kalbos sudėtingas stilius jau nebeatitinka nūdienos poreikių, o tradicija, kaip teigia K. Dolininas, „išsaugoma tol, kol ji atitinka kokį nors visuomenės poreikį.“⁴⁴

Dėl pasikeitusių visuomenės poreikių šiuo metu nemažai jai skirtų tekstų yra peržiūrima ir adaptuojama taikant intralingvistinio vertimo principus⁴⁵. Be to, tiek Jungtinėse Amerikos Valstijose, tiek Europos Sąjungos šalyse yra išleisti įstatymai ir reglamentai, ribojantys sudėtingos kalbos vartojimą viešųjų dokumentų tekstuose⁴⁶ šitaip užtikrinant efektyvesnę komunikaciją tarp teisinės profesijos atstovų ir plačiosios visuomenės.

IŠVADOS

Intralingvistinio vertimo sampratos analizė parodė, kad intralingvistinio vertimo, kaip ir vertimo apskritai, sąvoka kito ir iki šiol nėra vienareikšmiškai suprantama ir visuotinai priimama. Nors R. Jakobsonas, išskirdamas tris vertimo rūšis – intralingvistinį, interlingvistinį ir intersemiotinį vertimą – pateikė gana platų vertimo apibrėžimą, jis nėra galutinis. Kita vertus, nors intralingvistiniam vertimui priskiriamos transformacijos (sutrumpinimai, adaptacijos, kt.) buvo taikomos nuo seno atliekant interlingvistinius vertimus, intralingvistinio vertimo neskubėta pripažinti kaip lygiavertės vertimo rūšies. Tik pastaruoju metu, ryškėjant vartotojiškam požiūriui į vertimą, keičiasi ir požiūris į intralingvistinį vertimą kaip į (tarpkultūrinį) perkėlimą, jam suteikiama vis didesnė reikšmė formuluojant vertimo apibrėžimą.

Vertimą suprantant per siaurai, t. y. apsiribojant vertimo kaip *translation proper* samprata, suprastinamas vertimo sampratos turinio sudėtingumas ir suvaržomos vertimo kaip „perkėlimo“ (angl. *transfer*) proceso galimybės. Vertimas –

sudėtingas procesas, kuris prasideda supratimu, mąstymu ir baigiasi realizavimu konkrečioje terpėje (kalboje, kultūroje, pan.), taikant atitinkamas strategijas bei žanro ir formos reikalavimus. Intralingvistinio vertimo samprata, apimanti gerokai platesnį spektrą, nei leidžia tradicinis vertimo apibrėžimas, išplečia vertimo apibrėžties ribas ir vertimo taikymo galimybes.

Teisiniame diskurse tarpkultūrinis perkėlimas pasireiškia kaip profesinės informacijos perteikimas skirtingų mikrokultūrų atstovams: specialiosios informacijos *palengvinimas* tos pačios profesijos atstovams, informacijos *suprastinimas* nespecialistų auditorijai arba *optimizavimas* – netinkamai parašytų tekstų adaptavimas konkrečiai tikslinei auditorijai atsižvelgiant į jos poreikius. Visi šie būdai atsiskleidžia intralingvistiniame teisinių tekstų vertime taikant atitinkamas strategijas ir metodus, būdingus intralingvistiniam vertimui.

Taigi, nors daugelį metų intralingvistinis vertimas buvo nepelnytai atsidūręs vertimo studijų paribuose, šiandien pa-

saulinės tendencijos rodo, kad vertimo teorijoje ir praktikoje ryškėja naujos kryptys – perėjimas nuo sudėtingų prie

suprastintų kalbos raiškos priemonių, būdingų populiarijamiems tekstams, taip pat ir teisinio diskurso tekstams.

Literatūra ir nuorodos

- ¹ Roman O. Jakobson, On Linguistic Aspects of Translation, *The Translation Studies Reader*. Lawrence Venuti, Mona Baker (sud.). London and New York: Routledge, 1959/2004, p. 113–118. <<http://carynannerisly.wikispaces.com/file/view/The+Translation+Studies+Reader+by+Lawrence+Venuti.pdf>>, p. 114, [žr. 2013 12 11]
- ² Gideon Toury, Translation, *Encyclopedic Dictionary of Semiotics*. Sebeok, Thomas (sud.), vol. 2. Berlin: Mouton de Gruyter, 1986, p. 1107–1124.
- ³ Jacques Derrida, From Des Tours de Babel, *Theories of Translation. An Anthology of Essays from Dryden to Derrida*. Rainer Schulte, John Biguenet (sud.). Chicago: The University of Chicago Press, 1992, p. 218–227.
- ⁴ Theo Hermans, Translation as Institution, *Translation as Intercultural Communication*. Mary Snell-Hornby, Zuzana Jettmarova, Klaus Kaindl (sud.). Amsterdam: John Benjamins, 1997, p. 3–20.
- ⁵ Umberto Eco, *Experiences in Translation*. Toronto: University of Toronto Press Incorporated, 2001/2008, p. i.
- ⁶ Susanne Gopferich. Translation Studies and Transfer Studies. A Plea for Widening the Scope of Translation Studies, *Doubts and Directions in Translation Studies*. Yves Gambier, Miriam Shlesinger, Radegundis Stolze (sud.). Amsterdam: John Benjamins, 2007, p. 27–40.
- ⁷ Ten pat, p. 33–34.
- ⁸ Ten pat, p. 34.
- ⁹ Ten pat, p. 34.
- ¹⁰ George Steiner, *After Babel. Aspects of Language and Translation*. Oxford: Oxford University Press, 1975/1998.
- ¹¹ George Woodcock, Review of Steiner, *Modern Language Quarterly*, 36, 3, 1975, p. 326, cit. iš Karen K. Zethsen, *Beyond Translation Proper – Extending the Field of Translation Studies*, 2007, p. 286.
- ¹² Karen K. Zethsen, *Beyond Translation Proper – Extending the Field of Translation Studies*, 2007, p. 287.
- ¹³ Steiner, p. 274.
- ¹⁴ Mary Snell-Hornby, “Communicating in the Global Village: On Language, Translation and Cultural Identity” and “Some Concluding Comments on the Responses”, *Current Issues in Language & Society*, 6, 2, 1999, p. 103–120, p. 161–164, cit. iš Karen K. Zethsen, *Beyond Translation Proper – Extending the Field of Translation Studies*, 2007, p. 288.
- ¹⁵ Christina Schäffner, Globalisation, Communication, Translation, *Current Issues in Language and Society*, 6, 2, 1999, p. 93–102, 121–138, cit. iš Karen K. Zethsen, *Beyond Translation Proper – Extending the Field of Translation Studies*, 2007, p. 289.
- ¹⁶ G. Toury pateiktas vertimo apibrėžimas yra gana platus ir iš dalies apima intralingvistinį vertimą. Ankstesnieji vertimo kanonai leido verčiamą tekstą trumpinti, adaptuoti, suprastinti. O pasak G. Toury, toks visuotinai pripažįstamas vertimas, kad ir prastos kokybės, vis tiek yra vertimas. Vis dėlto G. Toury vertimo apibrėžimas, kad ir apimantis abi vertimo rūšis – intralingvistinį ir interlingvistinį vertimą – tarsi neatsiejamus, yra gerokai lankstesnis ir platesnis, palyginti su kitais apibrėžimais, apsiribojančiais vertimo kaip *translation proper* samprata (pagal Zethsen, 2007, p. 295).
- ¹⁷ L. Wittgensteino pateiktas žaidimo kategorijos pavyzdys parodo, kad kategorizavimas yra itin sudėtingas procesas dėl, dažnu atveju, kategorijų ribų neapibrėžtumo. Todėl šiai problemai išspręsti Wittgensteinas pateikia gana atvirą „šeimos panašumo“ (angl. *family resemblance*) sąvoką (pagal George Lakoff, *Women, Fire, and Dangerous Things. What Categories Reveal about the Mind*, Chicago, 1987, p. 16. <http://polaris.gseis.ucla.edu/gleazer/296_readings/Lakoff.pdf> [žr. 2013 12 14])
- ¹⁸ Karen K. Zethsen, *Beyond Translation Proper – Extending the Field of Translation Studies*, 2007, p. 299.
- ¹⁹ Ten pat, p. 281–282.
- ²⁰ Kazys Juozas Ambrasas-Sasnava, *Vertimo tyrinėjimai*. Vilnius: Mokslas, 1984, p. 79.
- ²¹ Ten pat, p. 79.
- ²² Ten pat, p. 82.

- ²³ Vijay K. Bhatia, *Translating Legal Genres, Text Typology and Translation*. Anna Trosborg (sud.). Amsterdam: John Benjamins, 1997, p. 206.
- ²⁴ K. Ambrasas-Sasnavas, p. 51.
- ²⁵ Ten pat, 142.
- ²⁶ Ten pat, 142.
- ²⁷ Paul Ricoeur, *Apie vertimą*. Iš prancūzų k. vertė P. Garbačiauskas. Vilnius: Aidai, 2010, p. 33.
- ²⁸ Aurelija Leonavičienė, Teorinės vertimo paradigmos raida ir dabartis, *Kalbų studijos*, Nr. 22, 2013, p. 25–26.
- ²⁹ Teksto vertime turi būti išsaugotos tam tikros originalo ypatybės, kurios vertimo teorijoje vadinamos invariantu, kitaip tariant, „Iš originalo į vertimą, kad jis galėtų vadintis vertimu, perkeliamas tam tikras invariantas“, cit. iš Olimpija Armalytė, Lionginas Pažūsis, *Vertimo teorijos pradmenys*. Vilnius: Vilniaus universitetas, 1990, p. 58.
- ³⁰ Leonavičienė, p. 30.
- ³¹ Leonavičienė, p. 28.
- ³² *Adaptacija* suprantama kaip „originalo perrašymas, teksto dalies pašalinimas arba sutrumpinimas, originale nepabrėžtos informacijos išryškėjimas, naujų žodžių pridėjimas, pasenusios ar sunkiai suprantamos informacijos pakeitimas nauja informacija, teksto kontekstinės informacijos pritaikymas vertimo aplinkos kontekstui, globalesnio teksto sukūrimas išsaugant tik originalo idėjas, funkciją ar pranešimo mintį“, cit. Leonavičienė, p. 29.
- ³³ *Lokalizacija* suprantama, kaip pagaminto produkto pritaikymas konkrečiai kalbinei, kultūrinei ir techninei terpei (pagal Irma Zeller, Lokalizacijos iššūkiai vertėjams, *Darbai ir dienos*, Nr. 45, 2006, p. 79).
- ³⁴ Dainora Maumevičienė, *Translation Strategies in Software Localization*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012, cit. Leonavičienė, p. 29.
- ³⁵ Cf. K. K. Zethsen, *Intralingual Translation: An Attempt at Description, Meta: Translators' Journal*, 54(4), 2009, p. 807. <<http://www.erudit.org/revue/meta/2009/v54/n4/038904ar.pdf>> [žr. 2013 03 25]
- ³⁶ Bhatia, p. 209.
- ³⁷ Ten pat, p. 211.
- ³⁸ Bryan A. Garner, *Garner on Language and Writing*. Chicago, 2009, p. 419.
- ³⁹ Ten pat, p. 211.
- ⁴⁰ Ten pat, p. 212.
- ⁴¹ R. Chandrasekar, Christine Doran, B. Srinivas, *Motivations and Methods for Text Simplification*. Philadelphia, 1996. <<http://acl.ldc.upenn.edu/C/C96/C96-2183.pdf>> [žr. 2013 05 17]
- ⁴² *Skopos* teorijos atstovai suformavo funkcinių požiūrių į vertimą, kad kiekvienas vertimas turi savo tikslą (gr. *skopos*), kurį vertėjas privalo pasiekti, todėl vertimo tekstas gali būti adaptuojamas tikslinės kultūros žmonėms atsižvelgus į vertimo tikslą, funkcijas ir kontekstą (pagal Leonavičienė, p. 29).
- ⁴³ *Plain English Campaign*. <<http://www.plain-english.co.uk>> [žr. 2013 04 12]
- ⁴⁴ Konstantin A. Dolinin, Stil' v obščesemiotičeskoj Perspektive, *Osnovnye ponjatiya i kategorii lingvostilistiki*, Perm', 1982, p. 71–79 (cit. Rasuolė Vladarskienė, Apie funkcinį stilį ir registrus, *Acta Linguistica Lithuanica*, Nr. 42, 2000, p. 135. <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:j.04~2000~1367164377284/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>> [2013 04 15]
- ⁴⁵ *Plain English Style Guide*. Vancouver: British Columbia Securities Commission, June 2002. <<http://www.bsc.bc.ca/uploadedFiles/BCSCstyleguide2002.pdf>> [žr. 2014 01 11].
- ⁴⁶ Michele A. Asprey, *Plain Language for Lawyers*. 3rd edition. Sydney: The Federation Press, 2003, p. 60.